

บทที่ 3

สมการและกราฟ

(Equations and Graphs)

3.1 กราฟของสมการ (Graph of an Equation)

นิยาม 3.1.1 กราฟของสมการของ x และ y คือจุด $P(x, y)$ ทั้งหมด ในระนาบ XY ซึ่งมี
โคออร์ดิเนตคล้อยตามสมการ

ตัวอย่างที่ 3.1.1 จากสมการ $x+y-3 = 0$ จงพิจารณาจุด $(1, 2)$, $(2, 1)$ และ $(-1, 1)$
อยู่บนกราฟของสมการหรือไม่

วิธีทำ

แทนค่าจุด $(1, 2)$ จะได้ว่า

$$1+2-3 = 0$$

เพราะว่าจุด $(1, 2)$ คล้อยตามสมการที่กำหนดให้

ดังนั้นจุด $(1, 2)$ อยู่บนกราฟของสมการ

แทนค่าจุด $(2, 1)$ จะได้ว่า

$$2+1-3 = 0$$

เพราะว่าจุด $(2, 1)$ คล้อยตามสมการที่กำหนดให้

ดังนั้นจุด $(2, 1)$ อยู่บนกราฟของสมการ

แทนค่าจุด $(-1, 1)$ จะได้ว่า

$$-1+1-3 = -3 \neq 0$$

เพราะว่าจุด $(-1, 1)$ ไม่คล้อยตามสมการที่กำหนดให้

ดังนั้นจุด $(-1, 1)$ ไม่อยู่บนกราฟของสมการ

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.1.2 จงเขียนกราฟของสมการ $2x+y-4 = 0$

วิธีทำ

หาค่า y ให้อยู่ในรูปฟังก์ชันของ x จะได้ว่า

$$y = 4-2x$$

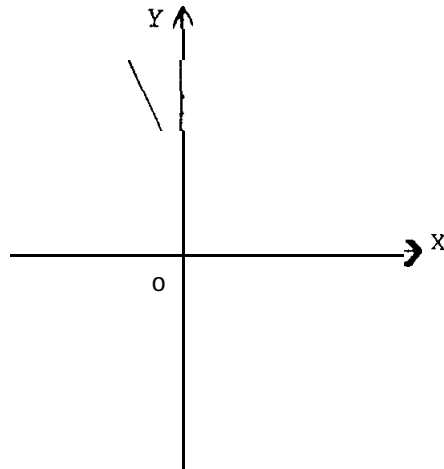
สมมุติค่า x ขึ้นมา ก็จะได้ค่า y ซึ่งโคออร์ดิเนต (x, y) เหล่านี้อยู่บนกราฟ

ของสมการที่กำหนดให้

s	-2	-1	0	1	2	3	4
y	8	6	4	2	0	-2	-4

จากตารางจะเห็นว่า s-intercept คือ 2

และ y-intercept คือ 4

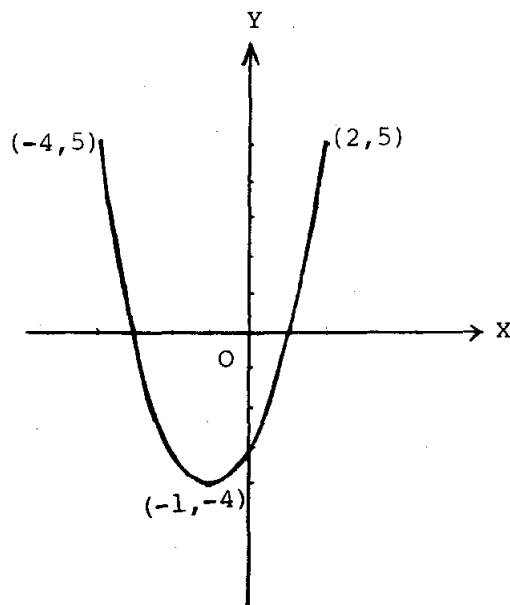

ตัวอย่างที่ 3.1.3 จงเขียนกราฟของสมการ $y = x^2 + 2x - 3$

วิธีทำ

หาโคออร์ดิเนตของจุดที่อยู่บนกราฟของสมการดังตาราง

x	-4	-3	-2	-1	0	1	2
y	5	0	-3	-4	-3	0	5

แบบฝึกหัด 3.1

จงเขียนกราฟของสมการต่อไปนี้ และหาจุดตัดบนแกนโคออร์ดิเนต

1. $y = x$,

2. $y = x - 3$

3. $y = 6 - 2x$

4. $y + 5 = 0$

5. $x = 8$

6. $3y + 2x = 6$

7. $5y + 2x = 10$

8. $7y = 3x + 4$

9. $3x + 4y + 12 = 0$

จงเขียนกราฟของฟังก์ชันต่อไปนี้สำหรับค่า x ในช่วงที่กำหนดให้

10. $y = x^2 + 4$, $(-3, 3)$

11. $y = x^2 - 4$, $(-4, 4)$

12. $y = x^2 - 2x$, $(-3, 5)$

13. $y = x^2 - 3x$, $(-2, 5)$

14. $y = x^2 - 3x + 4$, $(-2, 5)$

15. $y = x^3$, $(-3, 3)$

3.2 สมมาตร (Symmetry)

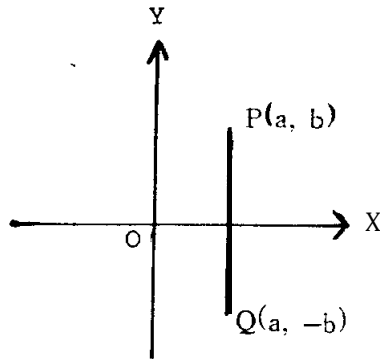
จุด 2 จุดกล่าวว่า สมมาตรกันเทียบกับเส้นตรงเส้นหนึ่ง ถ้าเส้นตรงเส้นนั้นแบ่งครึ่งและตั้งฉากกับเส้นที่เชื่อมระหว่างจุดทั้ง 2 นั้น

จุด $P(a, b)$ และ $Q(a, -b)$ สมมาตรเทียบกับแกน X

จุด $P(a, b)$ และ $Q(-a, b)$,, ,, Y

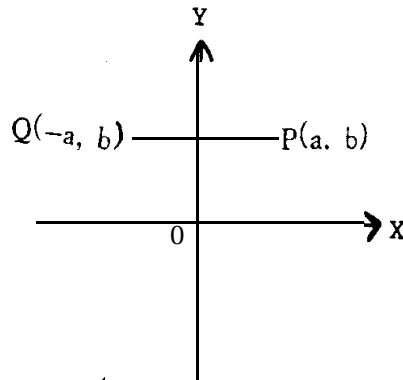
จุด $P(a, b)$ และ $Q(-a, -b)$ สมมาตรเทียบกับจุดกำเนิด

ดังรูป 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3

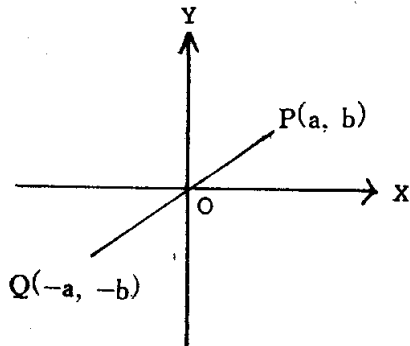
รูป 3.2.1

สมมาตรเทียบกับแกน X

รูป 3.2.2

สมมาตรเทียบกับแกน Y

รูป 3.2.3 สมมาตรเทียบกับจุดกำเนิด

3.2.1 สมมาตรเทียบกับแกน X

เส้น (curve) จะสมมาตรเทียบกับแกน X ก็ต่อเมื่อสมการของเส้นนั้นไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อ y ถูกแทนค่าด้วย $-y$

3.2.2 สมมาตรเทียบกับแกน Y

เส้นจะสมมาตรเทียบกับแกน Y ก็ต่อเมื่อสมการของเส้นนั้นไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อ x ถูกแทนค่าด้วย $-x$

3.2.3 สมมาตรเทียบกับจุดกำเนิด

เส้นสมมาตรจะเทียบกับจุดกำเนิดก็ต่อเมื่อ สมการของเส้นนั้นไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อ x ถูกแทนค่าด้วย $-x$ และ y ถูกแทนค่าด้วย $-y$

ตัวอย่างที่ 3.2.1 จงพิจารณาว่า $3x^2 + 2y^2 = 3$ สมมาตรเทียบกับอะไรบ้าง

วิธีทำ พิจารณาว่าสมมาตรเทียบกับแกน X หรือไม่โดยแทนค่า y ด้วย $-y$ จะได้

$$3x^2 + 2(-y)^2 = 3$$

$$3x^2 + 2y^2 = 3$$

สมการไม่เปลี่ยนแปลง แสดงว่าสมมาตรเทียบกับแกน X

พิจารณาว่าสมมาตรเทียบกับแกน Y หรือไม่ โดยการแทนค่า x ด้วย $-x$

จะได้

$$3(-x)^2 + 2y^2 = 3$$

$$3x^2 + 2y^2 = 3$$

สมการไม่เปลี่ยนแปลง แสดงว่าสมมาตรเทียบกับแกน Y

พิจารณาว่าสมมาตรเทียบกับจุดกำเนิดหรือไม่โดยการแทนค่า x ด้วย $-x$

และแทนค่า y ด้วย $-y$ จะได้

$$3(-x)^2 + 2(-y)^2 = 3$$

$$3x^2 + 2y^2 = 3$$

สมการไม่เปลี่ยนแปลง แสดงว่าสมมาตรเทียบกับจุดกำเนิด

ตอบ

แบบฝึกหัด 3.2

1. จากจุดที่กำหนด จงหาจุดที่สมมาตรเทียบกับ

i) แกน X

ii) แกน Y

iii) จุดกำเนิด

1.1 (7, 7)

1.2 ($\sqrt{2}$, $-\sqrt{2}$)

1.3 (-1, 0)

1.4 ($-\pi$, π)

1.5 (-3, -4)

1.6 (0, -d)

1.7 ($\frac{1}{3}$, 0.33)

1.8 (a-b, a+b)

1.9 (2, -3)

1.10 ($-\frac{1}{2}$, π)

2. จงหาค่า r และ s จากจุด P(r, s) และ Q(2r+1, 2s-1) ซึ่งสมมาตรเมื่อเทียบกับ

a) แกน X

b) แกน Y

c) จุดกำเนิด

จงหาสมมาตรของเส้นต่อไปนี้

$$3. \quad y = x^2 + 4$$

$$4. \quad y = x^2 - 4$$

$$5. \quad y = x^2 - 2x$$

$$6. \quad y = x^2 - 2x + 2$$

$$7. \quad y = x^2 - 3x$$

$$8. \quad y = x^2 - 3x - 1 - 4$$

$$9. \quad y = x^3$$

$$10. \quad y = x^3 - 4x$$

$$11. \quad y = 3x^2$$

$$12. \quad y = 3x^2 + 6$$

$$13. \quad y = x^3$$

$$14. \quad x^2 + y^2 = 16$$

$$15. \quad y = x^4$$

$$16. \quad y = (x^2 - 4)^2$$

3.3 การตัดกันของเส้น 2 เส้น (Intersections of Curves)

การหาจุดตัดของเส้น 2 เส้น คือ การหาจุดที่มีโคออร์ดิเนตคล้อยตามสมการของเส้นทั้ง 2 นั้น ซึ่งก็คือ การแก้สมการหาค่า x และ y จากสมการทั้ง 2 นั้น

ตัวอย่างที่ 3.3.1 จงหาจุดตัดของแต่ละเส้นต่อไปนี้

$$l_1: 4x - 3y + 2 = 0$$

$$l_2: 3x - 4y - 20 = 0$$

$$l_3: x - 7 = 0$$

$$\text{กับวงกลม } (x-1)^2 + (y-2)^2 = 25$$

วิธีทำ

หาจุดตัดของ I_1 และวงกลม

จากสมการของ I_1 จะได้

$$y = \frac{1}{3}(4x+2) \quad \dots\dots\dots(1)$$

แทนค่า y ในสมการวงกลม จะได้

$$(x-1)^2 + \left[\frac{1}{3}(4x+2)-2\right]^2 = 25$$

$$(x-1)^2 + \frac{16}{9}(x-1)^2 = 25$$

$$9(x-1)^2 + 16(x-1)^2 = 225$$

$$25(x-1)^2 = 225$$

$$(x-1)^2 = 9$$

$$x-1 = \pm 3$$

$$x = -2, 4$$

แทนค่า x ใน (1) จะได้ว่า

$$x = -2 \quad y = -2$$

$$x = 4 \quad y = 6$$

$\therefore$ จุดตัดคือ $(-2, -2)$ และ $(4, 6)$ **ตอบ**

หาจุดตัดของเส้น I_2 และวงกลม

จากเส้น I_2 จะได้

$$y = \frac{1}{4}(3x-20)$$

แทนค่า y ในสมการวงกลม

$$(x-1)^2 + \left[\frac{1}{4}(3x-20)-2\right]^2 = 25$$

$$(x-1)^2 + \left(\frac{3}{4}x - \frac{20}{4} - 2\right)^2 = 25$$

$$(x-1)^2 + \left(\frac{3}{4}x - 7\right)^2 = 25$$

$$x^2 - 2x + 1 + \frac{9}{16}x^2 - 2 \times \frac{3}{4} \times 7x + 49 = 25$$

$$x^2 - 2x + 1 + \frac{9}{16}x^2 - \frac{21}{2}x + 119 = 25$$

$$\frac{25}{16}x^2 - \frac{25}{2}x + 50 = 25$$

$$\frac{x^2}{16} - \frac{x}{2} + 2 = 1$$

$$\frac{x^2}{16} - \frac{x}{2} + 1 = 0$$

$$x^2 - 8x + 16 = 0$$

$$(x-4)^2 = 0$$

$$x = 4$$

$$y = \frac{1}{4}(12-20)$$

$$= -2$$

∴ จุดตัดคือ (4, -2)   **ตอบ**

$$l_3: x = 7, 36 + (y-2)^2 = 25$$

$$(y-2)^2 = -11 \text{ ไม่มีจุดตัด} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 3.3.2 จงหาจุดตัดของ $x-2y+2 = 0$ และ $x^2+4y^2 = 100$

วิธีทำ

$$x = 2y - 2$$

$$(2y-2)^2 + 4y^2 = 100$$

$$4y^2 - 8y + 4 + 4y^2 = 100$$

$$8y^2 - 8y - 96 = 0$$

$$y^2 - y - 12 = 0$$

$$(y-4)(y+3) = 0$$

$$y = 4, -3$$

$$x = 6, -8$$

∴ จุดตัดคือ (6, 4) และ (-8, -3)   **ตอบ**

ตัวอย่างที่ 3.3.3 จงหาจุดตัดของ $x+y = 10$ และ $x^2 + y^2 = 16$

วิธีทำ

$$x = 10 - y$$

$$(10 - y)^2 + y^2 = 16$$

$$100 - 20y + y^2 + y^2 = 16$$

$$2y^2 - 20y + 84 = 0$$

$$y^2 - 10y + 42 = 0$$

$$y = \frac{10 \pm \sqrt{100 - 4 \times 42}}{2}$$

$$= \frac{10 \pm 2\sqrt{-17}}{2}$$

$$= 5 \pm \sqrt{-17}$$

แสดงว่าไม่มีจุดตัด

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.3.4 จงหาจุดตัดของเส้น $y = -x - 3$ และพาราโบลา $y = 3 + 4x - x^2$

วิธีทำ

$$-x - 3 = 3 + 4x - x^2$$

$$x^2 - 5x - 6 = 0$$

$$(x - 6)(x + 1) = 0$$

$$x = 6, -1$$

$$x = 6, \quad y = -6 - 3 = -9$$

$$x = -1, \quad y = -(-1) - 3 = -2$$

ดังนั้น จุดตัดที่ต้องการ คือ (6, -9) และ (-1, -2)   **ตอบ**

เส้นสัมผัสวงกลม คือ เส้นที่ตัดวงกลมเพียงจุดเดียวเท่านั้น จากตัวอย่างที่ 3.3.1 I_2

เป็นเส้นสัมผัสวงกลมที่จุด $(4, -2)$

ตัวอย่างที่ 3.3.5 จงหาสมการเส้นสัมผัสของวงกลม

$$(x-2)^2 + (y+8)^2 = 169$$

ที่จุด $(7, 4)$

วิธีทำ

จุดศูนย์กลางของวงกลมอยู่ที่ $(2, -8)$

$$\text{ความชันของรัศมี} = \frac{-8-4}{2-7} = \frac{-12}{-5} = \frac{12}{5}$$

$$\therefore \text{ความชันของเส้นสัมผัส} = -\frac{5}{12}$$

สมการของเส้นสัมผัส คือ

$$y-4 = -\frac{5}{12}(x-7)$$

$$5x+12y-83 = 0$$

ตอบ

แบบฝึกหัด 3.3

จงหาจุดตัดของเส้นแต่ละคู่ต่อไปนี้

1. $4x - y + 1 = 0$

$$x^2 + y^2 + 8x - 4y - 14 = 0$$

2. $y = x^2 + 4x - 13$

$$y = 3x - 1$$

3. $x^2 + y^2 = 20$

$$y = 3x + 10$$

4. $x^2 + y^2 = 41$

$$xy = 20$$

จงหาจุดตัดของวงกลม $(x-4)^2 + (y-1)^2 = 25$ และเส้นตรงต่อไปนี้

5. $x - y = 0$

6. $y - 6 = 0$

7. $x - 10 = 0$

8. $x - y + 1 = 0$

9. $3x + 4y - 41 = 0$

10. $x - 7y + 28 = 0$

จงหาจุดตัดของวงกลม $x^2 + y^2 = 8$ และเส้นต่อไปนี้

11. $x - y = 0$

12. $2x + y = 0$

13. $x - 2\sqrt{2} = 0$

14. $x + 3 = 0$

15. $s - by - 2 = 0$

16. จงหาสมการเส้นสัมผัสกับวงกลม $(x-4)^2 + (y-5)^2 = 25$ ที่จุด

a) $P(0, 2)$

b) $P(9, 5)$

3.4 สมการโลกัส (The Equation of a Locus)

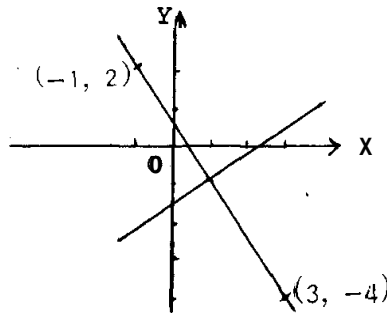
โลกัส คือ เส้นทางเดินของจุดตามเงื่อนไขที่กำหนดให้

สมการโลกัส คือ สมการซึ่งมีโลกัสที่กำหนดให้เป็นกราฟของสมการนั้น

ตัวอย่างที่ 3.4.1 จงหาสมการของเส้นตั้งฉากและแบ่งครึ่งเส้นที่ผ่านจุด $(-1, 2)$ และ $(3, -4)$

วิธีทำ ให้ $P(x, y)$ เป็นจุดที่อยู่บนเส้นที่ต้องการ

ในเรขาคณิต เส้นที่ต้องการ คือ โลกัสของจุด $P(x, y)$ ซึ่งมีระยะห่างจากจุด $(-1, 2)$ และจุด $(3, -4)$ เท่ากัน

$$\sqrt{(x+1)^2 + (y-2)^2} = \sqrt{(x-3)^2 + (y+4)^2}$$

$$x^2 + y^2 + 2x - 4y + 5 = x^2 + y^2 - 6x + 8y + 25$$

$$2x - 3y - 5 = 0$$

ดังนั้น สมการเส้นตรงที่ต้องการ คือ

$$2x - 3y - 5 = 0$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.4.2 จงหาสมการของเส้นที่ผ่านจุด $(1, -2)$ และมีความชัน $= -\frac{2}{3}$

วิธีทำ ให้ (x, y) เป็นโคออร์ดิเนตของจุดใด ๆ ที่อยู่บนโลกัด

จากหัวข้อ 2.1 จะได้ว่า ความชันของเส้นที่ผ่านจุด (x, y) และจุด $(1, -2)$

คือ $\frac{y+2}{x-1}$

เนื่องจากความชันที่กำหนดให้ $= -\frac{2}{3}$

ดังนั้น สมการที่ต้องการคือ

$$\frac{y+2}{x-1} = -\frac{2}{3}$$

$2x+3y+4 = 0$ **ตอบ**

ตัวอย่างที่ 3.4.3 จงหาโลกัดของสมการ $\frac{y-3}{x+2} = \frac{5}{4}$

วิธีทำ ทางซ้ายมือของสมการคือ ความชันของเส้นที่ผ่านจุด (x, y) และจุด $(-2, 3)$

เนื่องจากความชันนี้เท่ากับ $\frac{5}{4}$

ดังนั้น โลกัดของสมการที่กำหนดให้ คือ เส้นตรงที่ผ่านจุด $(-2, 3)$ และมี

ความชัน $= \frac{5}{4}$ **ตอบ**

ตัวอย่างที่ 3.4.4 จงหาโลกัดของสมการ $(x+2)^2+(y-7)^2 = 16$

วิธีทำ จาก $(x+2)^2+(y-7)^2 = 16$

จะได้ว่า $\sqrt{(x+2)^2+(y-7)^2} = 4$

จะเห็นว่ากราฟนี้คือโลกัดของจุด ซึ่งมีระยะทางจากจุด $(-2, 7)$ เท่ากับ 4

ดังนั้น กราฟที่ต้องการคือวงกลมซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ $(-2, 7)$

และรัศมี $= 4$ **ตอบ**

แบบฝึกหัด 3.4

จงหาสมการของโลโก้ต่อไปนี้

1. เส้นขนานกับแกน X และผ่านจุด $(5, -2)$
2. เส้นขนานกับแกน Y และผ่านจุด $(2, -1)$
3. วงกลมซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่จุดกำเนิดและรัศมี $= 4$
4. วงกลมซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่จุด $(2, -1)$ และรัศมี $= 5$
5. วงกลมซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่จุดกำเนิด และรัศมี $= 5$
6. วงกลมซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่จุด $(-5, 1)$ และผ่านจุด $(-1, 4)$
7. เส้นแบ่งครึ่งและตั้งฉากกับเซกเมนต์ซึ่งเชื่อมจุด $(4, 1)$ และ $(-2, 3)$
8. เส้นที่ผ่านจุด $(2, 4)$ และมีความชัน $= \frac{3}{2}$
9. เส้นที่ผ่านจุด $(-1, 3)$ และมีความชัน $= -\frac{2}{5}$
10. เส้นที่ผ่านจุด $(2, 5)$ และมีความเอียง 45°
11. เส้นที่ผ่านจุด $(0, -4)$ และมีความเอียง 120°

จงอธิบายโลโก้ของสมการต่อไปนี้

12. $(x-1)^2 + (y-3)^2 = 9$
13. $(x-3)^2 + (y+2)^2 = 16$
14. $\sqrt{(x-1)^2 + (y-3)^2} = \sqrt{(x-5)^2 + (y-7)^2}$
15. $\sqrt{(x+2)^2 + (y-1)^2} = \sqrt{(x-4)^2 + (y+5)^2}$
16. $\frac{y-1}{x-4} = 3$
17. $\frac{y-5}{x+1} = -\frac{4}{3}$
18. $y-2 = 2(x-3)$

จงหาสมการของโลกัสน์ของจุด ซึ่งคล้อยตามเงื่อนไขต่อไปนี้

19. ระยะที่กำหนดทิศทางจากแกน X เท่ากับ 2 เท่าของระยะที่กำหนดทิศทางจากแกน Y
20. ผลบวกของระยะที่กำหนดทิศทางจากแกนโคออร์ดิเนตทั้ง 2 เท่ากับ 2
21. ผลบวกของกำลัง 2 ของระยะทางจากแกนโคออร์ดิเนตทั้ง 2 เท่ากับ 9
22. ระยะทางจากจุดกำเนิดเท่ากับ 3 เท่าของระยะทางจากจุด $(4, 0)$